

Korte Nieuwstraat 6
6511 PP Nijmegen
Telefoon 14024
Telefax (024) 329 96 10
E-mail gemeente@nijmegen.nl

Aan de Gemeenteraad van Nijmegen

Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Datum
2 september 2014

Ons kenmerk
BK40/14.0009592

Contactpersoon
Marije Gerrist

Onderwerp
Strategische Agenda 2020 Euregio Rijn Waal

Datum uw brief

Doorkiesnummer
(024) 3299124

Geachte leden van de Raad,

De Euregio Rijn Waal is in overleg met haar lidorganisaties en stakeholders gekomen tot een concept nieuwe visie op het Euregionale werkgebied in 2020. Deze toekomstvisie is een vervolg op het aflopende strategiedocument Euregio Rijn Waal 2007 - 2013 en heeft tot doel de regio te ontwikkelen tot een duurzame en economisch daadkrachtige regio. De Euregio Rijn Waal vraagt haar lidorganisaties en stakeholders om voor 25 september 2014 een reactie te geven op het concept Strategische Agenda. Daarom verzoeken we uw Raad om dit visiedocument in uw eerstvolgende raadskamer te bespreken.

De reacties worden verwerkt en besproken tijdens een stakeholdersbijeenkomst op 2 oktober a.s.. Het definitief document wordt op 26 november 2014 ter goedkeuring aan de Euregioraad voorgelegd.

Ons College is van mening dat in dit concept Strategische Agenda 2020 een goede balans is gevonden tussen het promoten van economische structuur versterkende projecten en het ontwikkelen van (kleinere) grensoverschrijdende sociaal-culturele initiatieven. De Agenda 2020 en het INTERREG V A programma bieden goede kansen voor het operationaliseren en uitvoeren van de gemeentelijke Economische Innovatie Agenda 2020.

Ter verdere versterking van de Strategische Agenda 2020 stellen we de volgende aanvullingen voor:

Kennisalliantie Rijn-Waal:

In de Strategische Agenda is een sterke rol weggelegd voor de Kennisalliantie Rijn-Waal in het stimuleren van het grensoverschrijdende innovatiepotentieel van de Euregio. De activiteiten van de Kennisalliantie worden in de komende periode uitgebreid (zie Strategische Agenda, p16). Deze alliantie wordt gevormd door hogescholen, universiteiten en Kamers van Koophandel. Gemeenten zijn hierin niet opgenomen. Ten behoeve van de actieve bevordering van de grensoverschrijdende cross-overs is het aan te bevelen ook de accountmanagers van gemeenten bij de Kennisalliantie aan te laten sluiten. Een tweede punt betreft het actiever in contact brengen van MKB-ers en kennisinstellingen. Dit kan bijvoorbeeld door een Euregionale innovatiemakelaar te benoemen en te verbinden aan de Kennisalliantie Rijn-Waal.

Vervolgvel

1

Methode living labs en proeftuinen:

De nieuwe Strategische Agenda 2020 en het programma INTERREG V A zijn voor een aanzienlijk deel gericht op de valorisatie van kennis en product- en procesinnovaties. Het MKB is de belangrijkste begunstigde en primair aanvrager van valorisatie en innovatiemiddelen, die 61,1 % van het programmabudget INTERREG V A uitmaken. Overheden kunnen zelfstandig geen aanvraag onder dit thema indienen, maar spelen wel een belangrijke rol in het bijeenbrengen van MKB en kennisinstellingen en in het faciliteren en stimuleren. Om de lokale overheden te laten aansluiten op dit thema kan gebruik gemaakt worden van het zogenaamde proeftuinen en living lab concept. Onder een living lab of proeftuin wordt een faciliteit of voorziening verstaan waar een nieuwe dienst of product op een realistisch schaalniveau kan worden uitgetest. Het product of de dienst is in dit geval wel de initiële fase of laboratoriumfase voorbij maar nog onvoldoende uitontwikkeld voor een volledige marktintroductie.

Na de bespreking van het concept Strategische Agenda 2020 Euregio Rijn Waal in uw eerstvolgende raadskamer sturen we een schriftelijke reactie van ons gemeentebestuur naar de Euregio Rijn Waal.

Hoogachtend,
College van Burgemeester en Wethouders van Nijmegen,

de Burgemeester,

de gemeentesecretaris

drs. H.M.F. Bruls

drs. B. van der Ploeg

Bijlage: Concept Strategische Agenda 2020 Euregio Rijn Waal

Strategische Agenda 2020
Euregio Rijn-Waal

Grensallianties in de Rhein-Waal-Regio

Inhoud

Voorwoord voorzitter

Inleiding

Euregionale Verankering

Draagvlak

Overeenkomsten

Verbindingen en kansen

Euregionale duurzame economische ontwikkeling

Euregionale soft skills

Onderweg naar 2020

Informeren

Inspireren

Internationaliseren

Innoveren

Investeren

Samenvatting

Geraadpleegde bronnen

CONCEPT

INLEIDING

Voor u ligt de Strategische Agenda 2020 van de Euregio Rijn-Waal. Deze Strategische Agenda hebben wij de ambitie “Grensallianties in de Rhein-Waal-Regio” meegegeven, omdat deze ambitie precies tot uitdrukking brengt, wat de kracht van de Euregio Rijn-Waal is: mensen / bedrijven / onderwijsinstellingen / organisaties en verenigingen grensoverschrijdend samenbrengen om zo gezamenlijk meer te bereiken.

Zoals de naam al zegt wordt een toekomstvisie geschetst voor het jaar 2020. De Strategische Agenda is echter meer dan alleen een toekomstvisie. Een visie is mooi, maar deze moet wel gerealiseerd kunnen worden. Daarom biedt de Strategische Agenda 2020 diverse handvatten om de Rhein-Waal-Regio te ontwikkelen tot een aantrekkelijke regio, die economisch voorop loopt.

Vanzelfsprekend gaat de Strategische Agenda 2020 daarom niet over de *organisatie* Euregio Rijn-Waal, maar wordt hier het *gebied* Rhein-Waal bedoeld. Uiteraard is bij het opstellen van deze agenda ook naar de organisatie Euregio Rijn-Waal en haar rol richting 2020 gekeken.

De Euregio Rijn-Waal is sinds haar oprichting in 1971 een voorbeeld voor Europese integratie op lokaal en regionaal niveau. Samenwerken over de landsgrenzen heen is sinds die tijd steeds belangrijker geworden. Consumenten en bedrijven zijn mobieler geworden. Afzetmarkten zijn steeds internationaler van karakter. De maatschappelijke en economische vervlechtingen tussen Nederland en Duitsland zijn zo intensief als nooit tevoren. Waar de geografische ligging aan de grens vroeger een nadeel was, wordt deze ligging dankzij het wegvallen van de binnengrenzen in de EU nu steeds meer als een kans gezien.

Daarnaast hebben ook globale ontwikkelingen hun uitwerking op de Rhein-Waal-Regio: voor welvaart is niet alleen geld maar steeds meer ook de kwaliteit van leven bepalend. Het bewustzijn groeit, dat er grenzen zitten aan de economische groei. Duurzame energie, duurzame mobiliteit, maar ook het gebruik van regionale en biologische producten worden vanzelfsprekend. Daarnaast worden sociale waarden als betrokkenheid, contact met familie, vrienden en burens en zelfontplooiing steeds belangrijker.

De Euregio Rijn-Waal heeft oog voor deze globale en Europese ontwikkelingen en is er van overtuigd, dat daarmee een nieuwe impuls ontstaat voor de grensoverschrijdende samenwerking. Bij de ontwikkeling van de Strategische Agenda 2020 staat daarom de volgende vraag centraal:

“Hoe kan het positieve potentieel voor de grensoverschrijdende samenwerking geïdentificeerd worden en hoe kunnen gelijktijdig overheden, bedrijven, instellingen en organisaties hierin meegenomen worden?”

De Strategische Agenda 2020 is tevens de opvolger van het strategiedocument “Euregio Rijn-Waal 2007-2013” en sluit qua looptijd en inhoudelijk aan op de Europa 2020 strategie. De Europa 2020 strategie kent drie speerpunten:

1. Innovatieve groei;
2. Duurzame groei;
3. Inclusieve (integratieve) groei.

De Euregio Rijn-Waal sluit bij de realisatie van deze doelstellingen aan bij het beleid van de provincies Gelderland, Noord-Brabant en Limburg en de deelstaat Nordrhein-Westfalen. Als Euregio Rijn-Waal hebben wij tot doel de uitgangspunten van beide landen te verbinden en samen met de regionale partners tot uitvoer te brengen.

In de Strategische Agenda 2020 zal allereerst de euregionale verankering, de achtergrond en het hoe en waarom van deze Strategische Agenda worden toegelicht. Ook wordt er in het kader van de euregionale verankering ingegaan op de vele overeenkomsten tussen de verschillende deelregio's, steden en gemeenten. Deze overeenkomsten vormen de verbindende schakel in de euregionale samenwerking en verdienen daarom extra aandacht.

De analyse van de huidige en potentiële verbindingen en kansen laat zien waar de Rhein-Waal-Regio nu al sterk in is en hoe deze sterke punten nog beter benut kunnen worden. Hier is met name aandacht voor de euregionale duurzame economische ontwikkeling en de soft skills van het gebied.

Tenslotte wordt de Rhein-Waal-Regio en de rol van de Euregio Rijn-Waal op weg naar 2020 beschreven. Aan de hand van de vijf speerpunten:

Informeren,

Inspireren,

Internationaliseren,

Innoveren,

Investeren,

zijn handvatten ontwikkeld, om de hier geschetste ontwikkelingen tot 2020 te realiseren.

EUREGIONALE VERANKERING

De Strategische Agenda 2020 Euregio Rijn-Waal heeft alleen kans van slagen als de gezamenlijke visie daadwerkelijk in de regio is verankerd. Om zorg te dragen voor deze noodzakelijke euregionale verankering, heeft de Euregio Rijn-Waal de Strategische Agenda 2020 in nauwe samenwerking met haar partners ontwikkeld. Dit proces zal in dit hoofdstuk kort worden toegelicht. Tevens is er in dit hoofdstuk aandacht voor de historische en landschappelijke verbondenheid in de Rhein-Waal-Regio.

Draagvlak

De Euregio Rijn-Waal is een samenwerkingsverband van ca. 55 gemeenten, steden, regionale overheden en kamers van koophandel aan weerszijden van de grens. De oppervlakte van het werkgebied van de Euregio Rijn-Waal (de Rhein-Waal-Regio) bedraagt 8.446 km² en in dit gebied wonen ca. 3,7 miljoen inwoners. Er zijn ruim 300.000 bedrijven, die samen 2,2 miljoen banen bieden en o.a. 15 universiteiten en hogescholen met 160.000 studenten in de Rhein-Waal-Regio gevestigd. De Strategische Agenda 2020 wil recht te doen aan de belangen van al deze groepen en aan de verscheidenheid in de regio. Ook moet de Strategische Agenda gedragen worden door de leden (55 Nederlandse en Duitse gemeenten, regionale overheden en de Kamer van Koophandel / Industrie- und Handelskammer en LVR) en overige stakeholders. Daarom is voor het opstellen van deze agenda gekozen voor een meersporige aanpak.

Leden

Vanzelfsprekend heeft de Euregio Rijn-Waal haar leden intensief betrokken bij het opstellen van de Strategische Agenda 2020. Alleen een Strategische Agenda, die gedragen wordt door haar leden, kan daadwerkelijk uitgevoerd worden.

Sinds maart 2013 hebben er daarom diverse workshops en discussies met de Euregioraad, de commissies en de Euregio-contactpersonen binnen de lidgemeenten plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomsten is intensief gediscussieerd over de toekomstige richting van de Euregio Rijn-Waal. Alle tussenstappen zijn uitgebreid geëvalueerd. Tevens hebben alle lidorganisaties de gelegenheid gekregen door middel van een enquête hun wensen en ideeën kenbaar te maken. Het Dagelijks Bestuur heeft in dit kader met vertegenwoordigers van diverse lidorganisaties gesproken over de thema's en activiteiten die in de komende jaren voor de Euregio Rijn-Waal centraal moeten staan.

De ideeën, opmerkingen en impulsen vanuit deze workshops en discussies vormen de basis voor deze Strategische Agenda. Alle stappen in de ontwikkeling van de Strategische Agenda 2020 zijn ter beoordeling naar de lidorganisaties teruggekoppeld. Alle leden hebben in de zomer van 2014 de gelegenheid om schriftelijk stelling te nemen, voordat de Strategische Agenda in november 2014 ter vaststelling aan de Euregioraad wordt voorgelegd.

Stakeholders

Naast draagvlak onder de lidorganisaties is het ook essentieel, dat de overige stakeholders in de Rhein-Waal-Regio zich in de werkzaamheden van de Euregio Rijn-Waal kunnen vinden en hun belangen in de Strategische Agenda 2020 weerspiegeld zien.

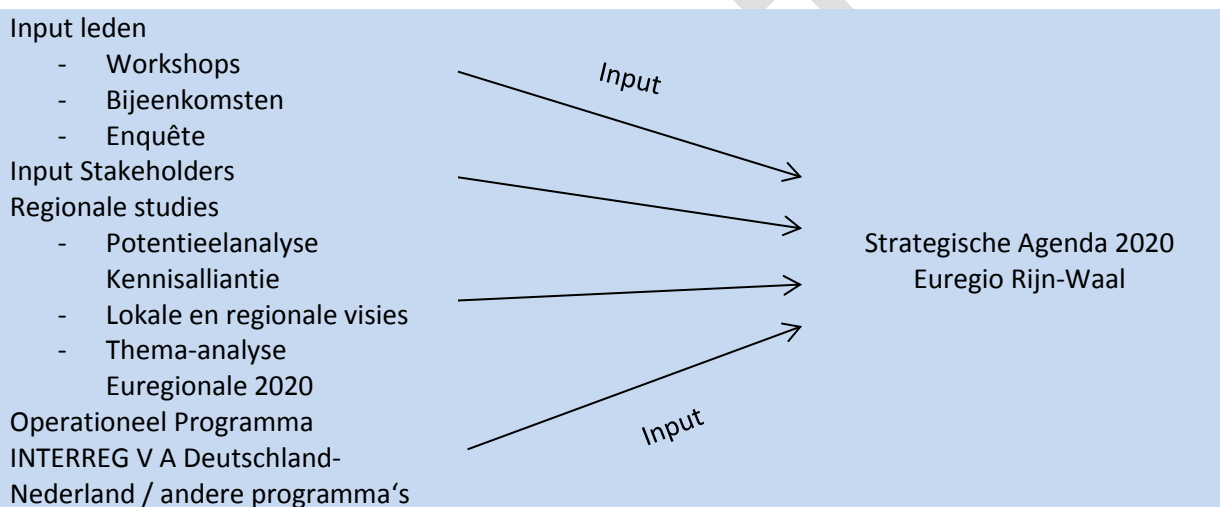
Hiervoor is gebruik gemaakt van diverse studies over kansrijke economische en maatschappelijke ontwikkelingen in de regio. Dit zijn o.a. de diverse lokale en regionale toekomstvisies van de regionale en lokale stakeholders in de Rhein-Waal-Regio, de grensoverschrijdende potentieelanalyse van de Kennisalliantie Rijn-Waal 2020 en de thema-analyse in het kader van het project Euregionale 2020.

Tevens is de Euregio Rijn-Waal de directe dialoog aangegaan met Nederlandse en Duitse vertegenwoordigers vanuit het bedrijfsleven, wetenschap en maatschappelijk middenveld over

thema's en activiteiten die de komende jaren grensoverschrijdend opgepakt en ontwikkeld dienen te worden. De inbreng van de stakeholders was een belangrijke verdieping en concretisering van de speerpunten van de lidorganisaties. Voordat de Strategische Agenda ter vaststelling aan de Euregioraad is aangeboden hebben ook de externe stakeholders tijdens een stakeholderdag de gelegenheid om hun oordeel over de Strategische Agenda 2020 uit te spreken.

Uitvoering

Flankerend is tenslotte de (financiële) uitvoerbaarheid van de diverse ideeën getoetst. Het INTERREG V A programma Deutschland-Nederland kent een looptijd van 2014- 2020 en loopt hiermee parallel met de geldigheidsduur van de Strategische Agenda 2020. Bij het opstellen van de Strategische Agenda 2020 wordt zoveel mogelijk geprobeerd, de mogelijkheden die het INTERREG-programma biedt, ten bate te laten komen van de ontwikkeling van de Rhein-Waal-Regio tot een geïntegreerde, dynamische grensregio. Waar ondersteuning in het kader van INTERREG V niet realistisch is, dient gekeken te worden naar andere mogelijkheden om deze wensen te realiseren.

Totstandkoming Strategische Agenda 2020 Euregio Rijn-Waal

Overeenkomsten

De Rhein-Waal-Regio omvat een zeer groot en enerzijds op het eerste gezicht een zeer divers gebied, maar anderzijds zijn er ook belangrijke overeenkomsten te herkennen. Deze overeenkomsten kunnen als uitgangspunt voor een succesvolle euregionale samenwerking dienen. Dit zijn met name de lange gemeenschappelijke geschiedenis, taal, cultuur, dezelfde normen en waarden en de bijzondere geografische eigenschappen (Rijn en Waal) en de ligging tussen Randstad en Ruhrgebied.

Gemeenschappelijke geschiedenis

De ligging van de huidige grens tussen Nederland en Duitsland is voor ons een vanzelfsprekendheid. In het dagelijkse leven realiseren we ons niet, dat deze grens een relatief jonge grens is. Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat sinds 1813. In dat jaar werd ook de grens met Duitsland vastgelegd. Toen waren er echter in het Koninkrijk der Nederlanden nog diverse Duitse, of beter gezegd Kleefse enclaves. Deze stukjes Duitsland in Nederland zijn in 1816 officieel bij Nederland gekomen. De meest recente grensverschuivingen hebben zich na de Tweede Wereldoorlog voorgedaan. Nederland kreeg ten compensatie diverse Duitse plaatsen aan de grens bij haar grondgebied. Het merendeel van deze Duitse plaatsen, zoals Elten, is in 1963 weer aan Duitsland teruggeven. Slechts één gebiedje is nu nog steeds Nederlands, de Duivelsberg bij Berg en Dal. De definitieve grens tussen Nederland en Duitsland is dus pas 50 jaar oud.

Dat deze grens gedeeltelijk toevallig is getrokken blijkt ook uit de lange *gezamenlijke geschiedenis* van het Nederlandse en Duitse grensgebied. Zo doorsneed in de Romeinse tijd de Limes de Rhein-Waal-Regio. Het zuidelijke deel van deze regio tot aan de Rijn behoorde tot het Romeinse rijk. Noordelijk van de Limes hadden de diverse Germaanse stammen het voor het zeggen. De huidige Rhein-Waal-Regio was ten tijde van het Hertogdom Gelre (1339 – 1795) ook al een bijna aangesloten gebied en deelt dus sinds die tijd een gezamenlijke geschiedenis. Hierdoor hebben de inwoners van deze grensregio nog steeds *eenzelfde culturele achtergrond* die het onderlinge begrip vergroot.

Taal en cultuur

Deze gezamenlijke culturele achtergrond wordt nog versterkt door de grote overeenkomsten in taal tussen Duitsland en Nederland. De inwoners van de steden en dorpen vlak langs de grens spreken een vergelijkbaar dialect (Platt) en met name de oudere inwoners verstaan elkaar zo prima. Deze gezamenlijke communicatiebasis neemt af naarmate de afstand tot de grens groter wordt. Dit was ooit anders. Naarmate de grenzen tussen Nederland en Duitsland een vaster karakter kregen, werd de invloed van het Nederlands en het Hoogduits op de plaatselijke dialecten sterker en werden de verschillen groter. Gezien deze lange gezamenlijke taalgeschiedenis is het verheugend, dat er op steeds meer scholen in Duitsland, ook verder weg van de grens, Nederlands wordt aangeboden. In Nederland is Duits niet vast verankerd in het lesprogramma op de middelbare scholen. De kennis van het Duits is met name bij de jonge generaties sterk afgenomen. Gelukkig komt langzaam het besef, dat deze ontwikkeling bijzonder nadelig is voor de grensoverschrijdende (economische) betrekkingen. Er worden diverse initiatieven ontplooid om Duits weer een grotere plek in het onderwijs te geven. De Ler(n)ende Euregio is een van de trekkers.

Geografische eigenschappen

De bijzondere geografische ligging vormt een sterke verbindende factor voor de Rhein-Waal-Regio. De basisstructuur voor ons huidige landschap is in de laatste ijstijd ontstaan. Het landijs vanuit Scandinavië schoof het land voor zich uit en dwong de rivieren om hun loop te veranderen. De sporen hiervan zijn nog steeds duidelijk herkenbaar in de Rhein-Waal-Regio. Bijvoorbeeld door de stuwwallen op de Veluwe, bij Arnhem, Montferland en Nijmegen, die zich tot in Duitsland uitstrekken. Door dit landschap stromen de Rijn en Waal, maar ook de Maas, Niers en IJssel zijn belangrijke rivieren die door onze regio stromen. Rivieren vormen van oudsher belangrijke handelsverbindingen. Langs de rivieren in de Rhein-Waal-Regio is in de loop der eeuwen een goede infrastructuur met dorpen en steden ontstaan, die ook nu nog kenmerkend is. Met name Rijn en Waal worden vaak genoemd als identiteitsvormend voor dit gebied. Men profiteert van de voordelen en strijdt gezamenlijk tegen hoogwater en overstromingen. Dit schept een band, die over de staatsgrens heen bestaat en komt onder andere tot uitdrukking in ons gedeelde pakket van normen en waarden: verantwoordelijkheidsbesef, solidariteit en toekomstgerichtheid.

Door deze zelfde culturele achtergrond en de bijzondere geografische ligging wordt de grens in steden en dorpen direct langs de grens de grens niet waargenomen in het dagelijkse leven. Familie en vrienden wonen in het buurland, men heeft er werk gevonden en ook het verenigingsleven bij de burens wordt goed bezocht. Verder weg van de grens wordt het verschil tussen Nederland en Duitsland sterker waargenomen. De belangstelling voor grensoverschrijdende samenwerking is ook hier sterk aanwezig. De bestaande verschillen of tegenstellingen tussen Nederland en Duitsland worden als een verrijking gezien en vormen zo een belangrijke inspiratiebron om nieuwe wegen in te slaan.

Verbindende schakel tussen Randstad en Ruhrgebied

Bijzonder is ook de positie van de Rhein-Waal-Regio tussen Randstad en Ruhrgebied. Vanuit de Rhein-Waal-Regio zijn beide metropoolregio's goed bereikbaar. De Rhein-Waal-Regio is hiermee de natuurlijke en vanzelfsprekende verbindende schakel tussen deze beide economische centra in Nederland en Nordrhein-Westfalen. De ligging tussen Randstad en het Ruhrgebied biedt een

uitmuntende kans voor de regio zich economisch verder te ontwikkelen, waarbij de logistiek en handel traditioneel belangrijke factoren zijn. Belangrijk is dat dit besef ook tot het bedrijfsleven doordringt, want de bedrijven in het buurland worden nog te vaak als concurrenten gezien in plaats van als mogelijke partners. Verbonden zijn Nederland en Duitsland in hun sociaaleconomische streven naar continuïteit en consensus tussen overheid, werkgevers en werknemers, het zogenoemde Rijnlandse model. Deze samenwerking staat garant voor een krachtige mensgerichte economische ontwikkeling.

Toekomst

Hoewel de Strategische Agenda in eerste instantie tot 2020 reikt, betekent dit niet dat de Euregio Rijn-Waal zich alleen op de nabije toekomst richt. Ook met de verre toekomst dient rekening gehouden te worden. De mensen, bedrijven, instellingen en organisaties in de Rhein-Waal-Regio maken niet alleen deel uit van Nederland, Duitsland of Europa maar ook van de wereld. De uitdagingen op wereldniveau zijn ook uitdagingen, die in de Rhein-Waal-Regio aangegaan moeten worden. Hierbij dient niet alleen gedacht te worden aan het behoud van de economische welvaart maar met name ook aan het behouden van de leefbaarheid in ons gebied (bio-energie, duurzaamheid, voeding). Samenwerking in een coöperatief systeem is daarbij noodzakelijk. Ons gedeelde pakket van normen en waarden (verantwoordelijkheid, solidariteit en toekomstgerichtheid) biedt hiervoor een stabiele basis.

De gezamenlijke geschiedenis, taal- en culturele achtergrond, de geografische eigenschappen en de ligging tussen Randstad en Ruhrgebied verbinden de inwoners aan weerszijden van de grens en vormen een stevige gemeenschappelijke basis om gezamenlijk betekenisvolle grensallianties te smeden.

VERBINDINGEN EN KANSEN

Om de Rhein-Waal-Regio verder te ontwikkelen tot een duurzame en economisch daadkrachtige regio met een aangenaam leefklimaat wil de Euregio Rijn-Waal de komende jaren inzetten op 1) Euregionale duurzame economische ontwikkeling en 2) het behoud en verbetering van de Euregionale soft skills. Het zijn ook deze twee onderwerpen, die naar voren zijn gekomen als speerpunten uit ledenenquête, de diverse workshops en discussies in de Euregiogremia, de lokale en regionale visies, de grensoverschrijdende potentieelanalyse van de Kennisalliantie Rijn-Waal 2020 en de voorstudie voor de Euregionale 2020 en uit de gesprekken met de stakeholders uit bedrijfsleven, kennis- en maatschappelijke instellingen.

Een belangrijke voorwaarde voor succes op deze twee speerpunten is het versterken van bestaande netwerken en het leggen van nieuwe verbindingen oftewel grensallianties. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat er onder de leden, inwoners en stakeholders een gevoel van “euregionale betrokkenheid” ontstaat. De beschreven overeenkomsten in geschiedenis, taal, cultuur, geografische eigenschappen en de ligging tussen twee metropoolregio's bieden hiervoor een goede basis.

Onderstaand worden de euregionale duurzame economische ontwikkeling en de euregionale soft skills verder geconcretiseerd en worden de kansen en uitdagingen voor elk van deze punten benoemd.

Euregionale duurzame economische ontwikkeling

De Euregio Rijn-Waal ziet het als haar primaire taak om de grensoverschrijdende samenwerking te stimuleren. Voor een succesvolle regionale ontwikkeling is de grensoverschrijdende samenwerking tussen wetenschap en bedrijfsleven de motor voor een succesvolle positionering in de mondiale concurrentiestrijd. Met meer dan 3,7 miljoen inwoners omvat de Euregio Rijn-Waal grote delen van de provincie Gelderland, Noord-Oost-Brabant en Noord-Limburg en de Kreise Kleve en Wesel en de Stadt Duisburg. Of het nu gaat om agro-food, design, toerisme of logistiek, elke regio heeft zijn eigen sterke punten.

Kansrijke sectoren voor grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio Rijn-Waal zijn:

- 1) Agrofood
- 2) Arbeidsmarkt / beroepsopleiding
- 3) Energie / milieu / klimaat
- 4) Logistiek
- 5) Hightech industrieën
- 6) Vrijtijdseconomie / Toerisme
- 7) Gezondheid en Life Sciences
- 8) Creatieve Industrie

Zoals ook in andere grensgebieden hebben in de Rhein-Waal-Regio veel economische activiteiten grensoverschrijdende raakvlakken vanwege de bereikbaarheid, de regionale structuur en de gemeenschappelijke belangen. Op een aantal gebieden, zoals in de transport- en logistieke sector, zijn deze gemeenschappelijke belangen evident. In andere sectoren wordt de noodzaak tot structurele samenwerking nu pas zichtbaar en staat de samenwerking tussen het MKB en onderzoeksinstellingen nog in de kinderschoenen.

Binnen de Rhein-Waal-Regio is geen sprake van één specifieke economische sector die overal in het gebied even sterk vertegenwoordigd is. Er is eerder sprake van een wat diffuus beeld met regionale concentraties van uiteenlopende sectoren. Gezamenlijk vormt deze diversiteit een stevig fundament.

Daarom ligt de keuze voor één specifieke economische sector als focus voor toekomstige samenwerkingsinitiatieven in de Euregio Rijn-Waal niet voor de hand. Deze grote verscheidenheid aan economische activiteiten is een belangrijk voordeel: het economisch landschap is te vergelijken met een taart met verschillende smaken, alles is mogelijk. Voor elk van de genoemde sectoren zijn er voldoende grensoverschrijdende aanknopingspunten voor intensivering van de samenwerking. Bovendien bieden de geografische verschillen in bedrijvigheid juist aanknopingspunten voor zogenaamde “cross overs”; samenwerkingsinitiatieven waarbij de expertise van verschillende sectoren met elkaar gecombineerd wordt. Het vormen van strategische grensallianties van bedrijven (ook toeleveranciers) en kennisinstellingen (per sector) is hiervoor de basis. De strategische grensallianties moeten leiden tot verbeterde bedrijfsstrategieën, meer innovatie en internationalisering. Daarmee verbetert uiteindelijk niet alleen de marktpositie van de afzonderlijke sectoren, maar ook de algehele marktpositie van de Rhein-Waal-Regio.

Duurzaamheid centraal

Voor alle economische kernsectoren geldt dat er in toenemende mate aandacht besteed wordt / moet worden aan het thema duurzaamheid, gemeten in het verminderen van de CO₂ uitstoot. Een duurzame economische ontwikkeling van de Rhein-Waal-Regio draagt bij aan een sterke concurrentiepositie van de regio. De Rhein-Waal-Regio is daarmee ook in de toekomst een gezonde plek om (samen) te leven.

De grensoverschrijdend kansrijke economische kernsectoren in de Rhein-Waal-Regio bieden ieder voor zich belangrijke aanknopingspunten, waarvan wij als bewoners van dit grensgebied kunnen profiteren:

Agrofood

De Agrofood sector is een belangrijke economische sector in de Rhein-Waal-Regio en biedt werk aan ca. 60.000 mensen. Het belang van deze sector wordt ook duidelijk in het grote aantal kennisinstellingen in de Rhein-Waal-Regio dat Agrofood gerelateerde studies aanbiedt. Ook zijn er veel netwerken op dit gebied: o.a. Food Valley, Agro Food Capital, Agrobusiness Niederrhein Genusregion Niederrhein, Oregional en Agropole. De Agro Food sector speelt bovendien een belangrijke rol in de oplossing van meerdere van de grote maatschappelijke vraagstukken van de toekomst, die ook terugkomen in de Europe 2020 strategie; een duurzame voedselvoorziening en een gezonde bevolking. Een uitdaging voor de komende jaren ligt in het verbeteren van het organiserend vermogen: tussen de deelregio's, in de koppeling tussen agro en food en tussen de Agrofood sector en de clusters waarmee interessante combinaties te verwachten zijn. De verbinding met energie en milieu (biobased economy), de verbinding met de life sciences en biotechnologie, en de verbinding met machinebouw en procestechniek bieden veel aanknopingspunten voor innovatieve projecten. Er dient daarom versterkt ingezet te worden op de valorisatie van kennis, waarbij de aandacht nadrukkelijk uit moet gaan naar de toegang van het bedrijfsleven tot de kennisinstututen.

Arbeidsmarkt / beroepsopleiding

In het kader van de grensoverschrijdende samenwerking heeft Rhein-Waal-Regio zich in de laatste 20 jaar tot de meest mobiele regio langs de Nederlands-Duitse grens ontwikkeld. Sinds de jaren '90 is de stroom van grensoverschrijdende beroepspendelaars, scholieren en studenten voortdurend gestegen. Ondertussen pendelen dagelijks ca. 20.000 personen tussen beide landen om in het buurland te werken of te studeren. Dit is o.a. te danken aan de grensoverschrijdende samenwerking binnen de Rhein-Waal-Regio. Veel projecten en initiatieven hebben de mobiliteit van de mensen met betrekking tot werk en studie gestimuleerd. Als voorbeeld op het gebied van beroepsonderwijs wordt hier gewezen op “de lerende Euregio”. Aan een beter functioneren van de grensoverschrijdende arbeidsmarkt draagt EURES (EUropean Employment Services) bij met zijn veelzijdige projectinitiatieven als het spreekuur voor grensgangers en de online banenzoekmachine

www.euregio-jobroboter.com. Zowel voor arbeidsmarkt als voor beroepsopleidingen bestaan grensallianties, om de grensoverschrijdende arbeids- en opleidingsmarkt op een kwalitatief hoogwaardiger niveau te brengen. Projecten als “Lerende Euregio”, “Competent werken” of ook het pilotproject “Actief over de Grens 2.0” kunnen hierbij voor de gehele Nederlands-Duitse grensstreek een voorbeeldfunctie vervullen. Voor het speerpunt arbeidsmarkt / beroepsopleiding ligt het voor de hand om op de ingeslagen weg door te gaan. Tegelijkertijd dienen initiatieven gestart te worden, die de ontwikkeling van een euregionale arbeidsmarkt blijvend ondersteunen en antwoorden geven op toekomstige uitdagingen als demografische ontwikkeling (vergrijzing), tekort aan vakkrachten en krimp.

Beroepsonderwijs

“Lerende Euregio” wordt naar verwachting uitgebouwd tot een alomvattend opleidingsproject, waarin een brede verbinding tussen de opleidingsaanbieders scholen en bedrijven gelegd wordt:

- Euregionaal onderwijscertificaat voor MBO, HBO en universiteit met aandacht voor de taal en cultuur in het buurland. Duits resp. Nederlands is leuk!
- Grensoverschrijdende stages maken deel uit van beroepsopleidingen
- Het aantal geautoriseerde beschrijvingen van beroepsopleidingen wordt uitgebreid
- Het netwerk Lerende Euregio beperkt zich niet alleen tot de Rhein-Waal-Regio, maar wordt een expertisecentrum voor de gehele grens.

Energie / milieu / klimaat

De sector energie en milieu is een belangrijke sector in de oplossing van meerdere van de grote maatschappelijke vraagstukken van de toekomst (Europe 2020 strategie): een duurzame energievoorziening; duurzame mobiliteit; een stabiel klimaat, milieu en grondstoffenvoorraad. Milieubescherming en klimaatbescherming vormen daarmee ook in de Rhein-Waal-Regio een steeds belangrijkere randvoorwaarde voor een duurzame economische groei. Voor een op lange termijn concurrerende economie is een zorgvuldige omgang met de natuurlijke hulpbronnen noodzakelijk. Nieuwe uitgangspunten en methoden op het gebied van bijvoorbeeld landschap, waterbeheer en regionale infrastructuur zijn hiervoor een voorwaarde. Omdat milieu- en klimaatvraagstukken niet aan de grens ophouden, is er meer grensoverschrijdende samenwerking op dit gebied nodig. De Rhein-Waal-Regio zal versterkt moeten inzetten op de valorisatie van energie- en milieukennis in de hightech sector, agrofood, bouw en logistiek. Daarbij moet de aandacht nadrukkelijk uitgaan naar de toegang van het bedrijfsleven (MKB) tot innovatieve kennis en samenwerkingspartners. Belangrijke thema's voor de komende jaren zijn: efficiënt gebruik van grondstoffen, gebruik van reststromen en afvalproducten, recycling en energiebesparing in de bebouwde omgeving. Voor de Euregiogemeenten ligt hier een interessante uitdaging. Het KliKER initiatief, waarin nu al 10 Nederlandse en Duitse gemeenten samen werken aan een duurzaamheidsagenda met concrete actiepunten kan bijvoorbeeld verder uitgebouwd worden.

Logistiek

Logistiek en transport zijn van oudsher belangrijk voor de Rhein-Waal-Regio vanwege de ligging tussen Randstad en Ruhrgebied. Niet voor niets zijn de Waal en de Rhein de meest bevaren rivieren en heeft Duisburg de grootste binnenhaven van Europa. Voor een op lange termijn concurrerende economie is een zorgvuldige (door-)ontwikkeling van de transportcorridors noodzakelijk. Nederland

en NRW spelen een belangrijke rol in de afhandeling van internationale transportstromen. In de strook van de Randstad naar het Ruhrgebied worden transport over water, weg en rail gezamenlijk ingezet. De sector logistiek wil transport combineren met activiteiten van méér toegevoegde waarde: regie van handelsstromen, E-fulfilment, supply chain finance etc.. Hierbij wordt o.a. ingezet op synchromodaal transport: op ieder tijdstip is het mogelijk flexibel te switchen tussen verschillende modaliteiten. Dit betekent ook meer standaardisatie, meer overslagplaatsen en meer ICT-ondersteuning. Daarnaast wordt ook duurzaam transport door schonere vrachtauto's en schepen en door een verschuiving van weg naar rail en water steeds belangrijker. In steden wordt gezocht naar duurzame alternatieven als elektrisch vervoer. Ook speelt de sector een rol in hergebruik van grondstoffen. In de Rhein-Waal-Regio is er een hoog economisch potentieel in de logistieke sector. Er zijn diverse netwerken en activiteiten die aanknopingspunten vormen voor innovatieactiviteiten in de logistieke sector. Daarnaast biedt ook het aanbieden van gespecialiseerde logistiek kansen; van staal tot voedingsindustrie is er behoefte aan gespecialiseerde logistieke kennis en leveranciers. Tenslotte biedt ook internationale samenwerking, m.n. meer afstemming, meer overslagfaciliteiten bij de grens en minder vertraging en kosten door douane en inspecties, kansen. Om bovenstaande kansen te realiseren zijn grensallianties met andere sectoren (voeding, gezondheid, afvalverwerking) en overheden (rijk, provincies, Land en Bund) noodzakelijk. Gezamenlijk kunnen de uitdagingen van nieuwe mobiliteitsconcepten grensoverschrijdend aangepaan worden, waarbij elektrische mobiliteit, Green Logistics en Vallue-Added Logistics een euregionale meerwaarde kunnen bieden.

Hightech industrieën

Onder de hightech sector wordt hier verstaan de machines en apparaten producerende en reparerende bedrijven en de ICT-bedrijven. In de Rhein-Waal-Regio werken in deze sector in totaal ruim 85.000 mensen. Deze sector is de meest brede in technologisch en economisch opzicht, variërend van ICT tot automotive en van nanotech tot metaalbewerking. De sector omvat zowel kleine start-ups als grote multinationale bedrijven en alles daar tussen in. Deze sector is van groot belang voor de Rhein-Waal-Regio, omdat de hightech sector oplossingen levert voor veel maatschappelijke uitdagingen. Te denken valt hierbij aan de vergrijzing, duurzaamheid en klimaatveranderingen, vernieuwing van traditionele sectoren, duurzame energie, landbouw en verkeer. Voor al deze ontwikkelingen worden ook in onze regio oplossingen gezocht. Veel van de ontwikkelingen in de hightech industrie vinden hun oorsprong in nieuwe wetenschappelijke inzichten. **Om de nieuwe wetenschappelijke inzichten te transfereren naar toepassing in een zeer divers landschap van goederen producerende bedrijven is een intensieve samenwerking tussen kennisinstituten onderling en in hun relatie met het bedrijfsleven noodzakelijk.** Ook cross-overs met andere sectoren dienen gelegd te worden. Een uitdaging voor de komende jaren ligt in het verbeteren van het verbindend vermogen tussen de kennisleveranciers en de kennistoepassers.

Vrijetijdseconomie / Toerisme

De regio Zuid-Oost-Nederland en de Niederrhein worden gekenmerkt door een grote culturele verscheidenheid en bijzondere natuur. De musea, attractieparken, dierentuinen, kastelen en andere bezienswaardigheden trekken jaarlijks miljoenen bezoekers. Hiermee zijn het toerisme en de vrijetijdseconomie zeer belangrijke sectoren voor de euregionale economie. Het gevarieerde toeristische aanbod biedt voldoende aanknopingspunten om deze belangrijke economische sector in de Rhein-Waal-Regio verder te ontwikkelen. Voor de Rhein-Waal-Regio is de verdere ontwikkeling van duurzaam toerisme (streekproducten, beleving van natuur en cultuur) een kans, die door de lokale toerismekaanbieders, de horeca en natuurbeschermingsorganisaties gegrepen zou moeten worden. Een verdere bundeling van het toeristische aanbod aan weerszijden van de grens zet de regio als toeristische bestemming beter op de kaart. Dankzij nieuwe technologieën (mobiele websites, Apps etc.) kan het grote toeristische aanbod beter dan voorheen ontsloten worden. Het platform Coolbreaks.com heeft deze ontwikkelingen succesvol opgepakt. Het is belangrijk dat de bekende merken en platforms als Coolbreaks.com en Oregional (streekproducten, agro-toerisme) blijvend voor een gezamenlijke toeristische promotie van de regio worden ingezet. De toeristische

grensallianties dienen verstevigd te worden, bijvoorbeeld tussen de marketingorganisaties en aanbieders van toeristische producten. Productvernieuwing en inspelen op trends staan hierbij centraal.

Gezondheid en Life Sciences

Met Gezondheid en Life sciences wordt hier naast de gezondheidszorg zelf ook de vervaardiging van farmaceutische producten en verpleging en verzorging bedoeld. In de Rhein-Waal-Regio werken in deze sector in totaal ruim 270.000 mensen. Het Euregionaal Forum Grensoverschrijdende Gezondheidszorg verbindt meer dan 50 ziekenhuizen, zorgcentra, zorgverzekeraars, patiënten en artsorganisaties. Hier wordt informatie uitgewisseld en worden innovatieve zorgconcepten in grensoverschrijdende pilots uitgevoerd. Via Health Valley (NL) en Gesundheitsinitiative Niederrhein worden de belangen van zorg gerelateerde bedrijven en instellingen behartigd. De maatschappelijke en sectorale trends met grote invloed op de gezondheidszorg in de komende jaren zijn voortgaande demografische veranderingen en een vergrijzende samenleving; een tekort aan vakmensen (vooral onder laagopgeleiden); behoefte aan hogere kwaliteit en meer efficiëntie in verzorging en verpleging; nieuwe ontwikkelingen zoals ambient assisted living (AAL) en telecare. De bovenstaande inzichten betekenen voor de Rhein-Waal-Regio dat de focus op proces- en organisatorische innovaties zal komen te liggen. Interessante thema's voor grensoverschrijdende samenwerking en innovatie, waar gezamenlijk een meerwaarde te behalen is, zijn het tekort aan talent, kwaliteit en efficiëntie in de gezondheidszorg, health technology en verpleging en cross-sectorale mogelijkheden. Hierbij kan aangeknoopt worden bij huidige initiatieven in de Rhein-Waal-Regio als Telemedicine and Personalized Care en grensoverschrijdende projecten als E-health, Senior Apotele en Zorg op Afstand. De Euregio Rijn-Waal fungeert hierbij via het Euregionaal Forum Grensoverschrijdende Gezondheidszorg als het verbindende netwerk voor dergelijke initiatieven.

Creatieve Industrie

Tot de creatieve industrie behoren o.a. uitgeverijen, film- en tv-productie en geluidsopname, telecommunicatie, dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatietechnologie, diensten op het gebied van informatie en design, mode, fotografie en vertaalbureaus. Verder horen ook aanbieders op het gebied van kunst, cultuur, cultureel erfgoed en entertainment bij deze sector. Een belangrijke trend is de medialisering van de samenleving (mobiele media, gebruik van Apps, sociale media en sociale netwerken). Ook wordt er bij productontwikkeling in diverse sectoren steeds een beroep gedaan op de creatieve industrie (design, marktintroductie). In de Rhein-Waal-Regio concentreren de grensoverschrijdende projecten in deze sector zich op kunst en cultuur. De Rhein-Waal-Regio beschikt over een rijk cultureel aanbod, dat veel perspectieven biedt voor grensoverschrijdende samenwerking. Hierbij zijn de diverse al bestaande netwerken en activiteiten een belangrijk aanknopingspunt. De grensoverschrijdende contacten tussen musea, theaters, etc. liggen er vaak al. Op het gebied van mode en design zijn er goede mogelijkheden om de grensallianties verder uit te bouwen. Het is zaak deze grensallianties te laten uitgroeien tot een grensoverschrijdend cultureel aanbod, dat bijdraagt aan een aantrekkelijke regio (zie daartoe ook "Euregionale Soft Skills"). De creatieve industrie fungeert als creatieve motor voor innovatie in andere sectoren. Te denken valt hierbij aan Cloud Computing, Smart Cities, Intelligente ziekenhuizen / Health Care Design en AAL (ambient assistant living) en Telecare. Belangrijk is het creatieve grensallianties tussen Nederlandse en Duitse instellingen, organisaties en initiatieven rondom mode en design te vormen en via cross overs met andere sectoren.

Euregionale soft skills

De kwaliteit van een regio en daarmee ook die van de Rhein-Waal-Regio wordt niet alleen bepaald door de economische vooruitzichten. Belangrijke aspecten die een aantrekkelijke regio kenmerken zijn bijvoorbeeld voorzieningen als openbaar vervoer, huisvesting, onderwijsinstellingen, culturele inrichtingen, zorgvoorzieningen en recreatiemogelijkheden. Deze zogenaamde soft skills zijn ook

voor de Rhein-Waal-Regio van groot belang. Deze bepalen namelijk voor een belangrijk deel het vestigingsklimaat van een regio.

Met name de onderstaande soft skills spelen een centrale rol voor de toekomstige ontwikkeling van de Rhein-Waal-Regio als aantrekkelijke regio in het hart van Europa:

- 1) Bereikbaarheid
- 2) Kennisregio / onderwijs / buurtaal
- 3) Cultuur/toerisme/recreatie/natuur
- 4) Demografische ontwikkeling en inclusie
- 5) Zorg en veiligheid

Bedrijven ervaren in toenemende mate de beschikbaarheid van goed opgeleid personeel als problematisch. Om werknemers naar de regio te lokken of voor de regio te behouden is de leefomgeving van zeer groot belang. De Rhein-Waal-Regio, met haar mix van stedelijke en landelijke omgeving, voorzieningenniveau, onderwijsaanbod en aantrekkelijke woonomgeving scoort hier goed. Door het leggen van grensoverschrijdende verbindingen en het gezamenlijk anticiperen op de toekomstige uitdagingen dragen deze “soft skills” in belangrijke mate bij aan een goed vestigingsklimaat als randvoorwaarde voor het versterken van de euregionale economie. Ook hier geldt het strategische grensallianties van bedrijven, instellingen, organisaties en kennisinstellingen in te richten, die zich gezamenlijk inzetten voor een aantrekkelijke regio.

De soft skills hebben elk hun unieke sterke punten en vragen ieder om een eigen aanpak:

Bereikbaarheid

De Rhein-Waal-Regio is met haar 3,7 miljoen inwoners een van de meest dichtbevolkte Euregio 's langs de Nederlands-Duitse grens. De Rhein-Waal-Regio ligt in het hart van de TEN-T corridor Rotterdam-Genua. Dit komt in de Rhein-Waal-Regio tot uitdrukking in het grote aantal grensoverschrijdende weg, water- en spoorverbindingen. Daarnaast beschikt de Euregio Rijn-Waal met Airport Weeze over een internationale luchthaven. De internationale luchthavens van Eindhoven en Düsseldorf zijn eveneens dichtbij. De snelwegen A12/A3 en A77/A57 doorsnijden de regio en hebben diverse afritten aan beide zijden van de grens. Daarnaast zijn er diverse lokale en regionale wegverbindingen tussen Nederland en Duitsland. Ook voor fietsers, voetgangers en ruiters zijn er goede grensoverschrijdende verbindingswegen aanwezig. Deze infrastructuurverbindingen hebben zich veelal ontwikkeld langs de belangrijke waterwegen Rijn, Waal en Maas. De Waal/Rhein is de meest bevaren Nederlandse rivier, die Rotterdam met Duisburg, de grootste binnenhaven van Europa verbindt. Daarnaast bieden deze rivieren samen met de Niers en IJssel in de zomer ook vele toeristische mogelijkheden. Een goed functionerend openbaar vervoerssysteem over weg en spoor is essentieel voor de bereikbaarheid en vormt een van de basisvoorwaarden voor de ontwikkeling van de Euregio Rijn-Waal tot een echt geïntegreerde grensregio. Hier is de laatste jaren veel gebeurd, maar het grensoverschrijdende OV-netwerk kan nog beter. Een lichtpunt is, dat vanaf januari 2017 weer een personentrein tussen Arnhem en Emmerich zal rijden. Met name voor de inwoners van de Achterhoek (Montferland en Oude IJsselstreek) en de Kreis Kleve biedt deze verbinding extra mogelijkheden. Algemeen liggen er kansen voor een gezamenlijk verkeersinformatiesysteem en tariefintegratie voor de gehele grensregio, alsmede voor innovatieve vormen van vraag gestuurd OV. De Euregio Rijn-Waal wil en kan in haar functie als belangenbehartiger van haar inwoners en leden een belangrijke rol spelen bij het leggen van contacten, het faciliteren van overleg en het uitwerken van concrete projectideeën en grensallianties.

Kennisregio / onderwijs / buurtaal

Sinds vele jaren zet de Euregio Rijn-Waal zich er voor in om mensen en daarmee ook hun kennis en kunde voor de grensregio te winnen resp. te behouden. Er bestaan veel kleinere en grotere

grensoverschrijdende initiatieven, die ditzelfde doel nastreven. Belangrijk voor het slagen hiervan is daarbij dat men al op jonge leeftijd in contact komt met grensoverschrijdend onderwijs en de buurtaal. Met haar meer dan 15 universiteiten en hogescholen en ca. 30 ROC 's/Berufskollegs, die ruime ervaring hebben met grensoverschrijdende samenwerking, zijn in de Rhein-Waal-Regio de voorzieningen aanwezig om jonge mensen te behouden of hier naar toe te trekken. Een van de basisvoorwaarden om jonge mensen voor de regio te boeien of hier naar toe te trekken is dat aan beide zijden van de grens een grensoverschrijdend (taal-) onderwijs voor alle schoolvormen gegarandeerd is. Dit betekent, dat kinderen niet slechts sporadisch met de cultuur en taal van de burens in aanraking komen, maar dat zij al in de onderbouw van de basisschool les krijgen in de buurtaal. Het vroege contact met de buurtaal draagt bij aan een goed begrip voor het andere land. Gezamenlijk met de nationale onderwijsministeries en regionale/provinciale overheden dient naar mogelijkheden gezocht te worden, hoe taalonderwijs verankerd kan worden in het lesprogramma van alle dicht bij de grens gelegen scholen. Om er voor te zorgen, dat kennis niet voor de regio verloren gaat en de Rhein-Waal-Regio als werkgebied voor jonge mensen interessant blijft, is het belangrijk dat studenten al tijdens hun studie de interessante bedrijven in de regio leren kennen. Daarvoor is een nauwe samenwerking tussen de universiteiten/hogescholen het bedrijfsleven en overheidsinstellingen aan beide zijden van de grens noodzakelijk.

Kennis en innovatie

De verbinding tussen het MKB, onderwijs en wetenschap dient verder geïntensiveerd te worden. De Kennisalliantie Rijn-Waal zou hier een rol in kunnen spelen door haar activiteiten uit te breiden met:

- Allianties tussen wetenschappers van Nederlandse en Duitse onderwijsinstellingen in de Rhein-Waal-Regio
- Het aanbieden van double degrees voor excellente studenten
- Innovatiecheques voor innovatieve ondernemers in het MKB
- Een Euregionaal stagebureau i.s.m. onderwijsinstellingen, bedrijven en overheidsinstanties
- Actieve bevordering van grensoverschrijdende cross-overs.

Cultuur/Toerisme/Recreatie/natuur

De Rhein-Waal-Regio heeft een rijk aanbod op het gebied van toerisme, cultuur en natuur. Intact natuurlijk en cultureel erfgoed biedt de bewoners en bezoekers van deze grensregio goede recreatiemogelijkheden en is een belangrijke omgevings- en vestigingsfactor. Het afwisselende landschap en het hoge voorzieningenniveau zijn voor iedereen dichtbij en bereikbaar. Zeker als we de grens wegdenken. Het uitdragen en promoten van deze natuurlijke kwaliteiten voor de toekomst bijzonder belangrijk. Waar vergrijzing vaak gezien wordt als negatieve ontwikkeling, vormen de vitale ouderen juist een aantrekkelijke doelgroep voor de Rhein-Waal-Regio (toerisme, wonen). Kansen liggen er verder met name in de verbinding van grensoverschrijdend toerisme met het grensoverschrijdende culturele aanbod in de Rhein-Waal-Regio. Kansen dienen ook benut te worden in de verbinding van grensoverschrijdend toerisme met natuurbeschermingsinitiatieven, bijv. door de promotie van de natuurlijke bijzonderheden van de regio of de opwaardering van een landschapsvriendelijk natuurbelevings- en recreatieaanbod. De mogelijkheden die voortkomen uit de ecologische, grensoverschrijdende verbindingen tussen biotopen etc. dienen eveneens benut te worden. Deze ecologische verbindingzones leveren een bijdrage aan de biodiversiteit van het gebied. Door op een duurzame verantwoorde manier om te gaan met de culturele en natuurlijke

schatten van onze regio, behouden wij een leefbare en aantrekkelijke regio voor de komende generaties, waarin het prettig wonen, werken en recreëren is.

Demografische ontwikkeling en inclusie

Zowel in Nederland als in Duitsland is er een streven naar meer inclusie. Dit betekent dat jongeren, volwassenen en ouderen die een lichamelijke of geestelijke beperking hebben, voor zover mogelijk meedraaien in de gewone maatschappij. Een ontwikkeling die een aanpassing vraagt van de huidige structuren. Daarnaast heeft de gehele Rhein-Waal-Regio in meer of mindere mate te maken met demografische veranderingen. Vergrijzing en ontgroening vragen om een adequate aanpak. De bevolking wordt ouder, mensen krijgen minder kinderen en er trekken meer mensen vanuit de landelijke gebieden naar de grotere steden. Uitdagingen waar beide zijden van de grens mee geconfronteerd worden. Veel gemeenten, organisaties en instellingen zijn al begonnen om oplossingen voor deze vraagstukken te ontwikkelen. Een eerste grensoverschrijdende initiatief is INCLUSIE – CONCREET van Pluryn Nijmegen in samenwerking met Benediktushof Reken en de Caritas Werkstätten Moers. Doel is het een grensoverschrijdend kennis- en actienetwerk op te richten om mensen met een handicap te ondersteunen bij het vinden van een baan. Dit pilotproject verdient een grootschaliger vervolg. Ook op het gebied van demografische ontwikkeling worden de mogelijkheden voor grensoverschrijdende samenwerking op dit moment verkend. Zo onderzoekt bijv. de organisatie “Gelders Genootschap” uit Arnhem samen met het LWL Münster o.a. de ontwikkelingen in landelijke gebieden (sanering, dorpsontwikkeling en demografie). Ook is er een grensoverschrijdende werkgroep “kleine kernen” geformeerd op initiatief van de Nederlandse vereniging “Landelijke vereniging Kleine Kernen” die ervaringen uitwisselt en waar mogelijk gezamenlijk oplossingen ontwikkelt. Parallel ontwikkelen de HAN en de Hochschule Rhein-Waal een grensoverschrijdend onderzoeksproject met betrekking tot dit thema. Hiermee is de Rhein-Waal-Regio op weg naar een samenleving, waarin mensen met een beperking volwaardig onderdeel van de maatschappij uitmaken en de leefbaarheid van de kleine kernen behouden blijft.

Zorg en veiligheid

Grensoverschrijdende samenwerking in de zorg kan van levensbelang zijn. Hulp uit het buurland is in sommige gevallen sneller ter plaatse dan die uit eigen land. Ook in de niet-spoedeisende maar gerichte medische zorg zijn goede grensoverschrijdende zorgmogelijkheden voor de burgers in de grensregio belangrijk en wenselijk. Patiënten moeten gebruik kunnen maken van de gezondheidszorgvoorzieningen die zo dicht mogelijk bij de eigen woonplaats liggen. De verschillen op het gebied van regelgeving en vergoedingssystemen vormen echter nog steeds een grote belemmering. De Euregio Rijn-Waal zet zich er voor in om deze belemmeringen op te lossen. Daartoe is het netwerk “Euregionaal Forum Grensoverschrijdende Gezondheidszorg” opgericht (ca. 50 organisaties waaronder overheden, ziekenhuizen, “Ärzttekammer”, “Kassenärztliche Vereinigung”, verzekeraars etc.) Het Euregionaal Forum initieert grensoverschrijdende projecten en intensificeert de grensoverschrijdende contacten in de zorg. Hierdoor is het voor de inwoners van deze regio eenvoudiger gemaakt om gebruik te maken van medische zorg in het buitenland. Hoewel veel grensbelemmeringen al zijn verdwenen, vraagt de transitie in de gezondheidszorg om nieuwe vormen van grensoverschrijdende samenwerking. Met name de deelthema's innovatie en technologie, preventie, patiënten mobiliteit en zorgaanbod bieden een toegevoegde waarde voor verdere ontwikkeling op euregionaal niveau. Samen zorgen wij voor een goede grensoverschrijdende gezondheidszorg.

Om de veiligheid van de inwoners van de Rhein-Waal-Regio te garanderen werken de diverse veiligheidsregio's, politie-eenheden, brandweer, hulpdiensten en de Koninklijke Marechaussee nauw samen met hun Duitse collega's van de Kreise Kleve en Wesel, de Feuerwehr, Rettungsdiensten, Polizeibehörden en de Bundespolizei. Deze samenwerking vindt o.a. plaats in het kader van de door de Euregio Rijn-Waal gefaciliteerde Ronde Tafel Openbare Orde en Veiligheid. Daarnaast is de

Euregio Rijn-Waal gesprekspartner bij de samenwerking bij hoogwaterbescherming. Deze samenwerking zal de komende jaren worden voortgezet en waar mogelijk geïntensiveerd.

Maatschappelijke ontwikkelingen vragen om innovatieve oplossingen

De demografische ontwikkelingen, de toename van het aantal ouderen en de aandacht voor inclusie vragen om innovatieve oplossingen. Aan weerszijden van de grens ontwikkelt men hiervoor passende initiatieven.

Belangrijk is dat dergelijke succesvolle initiatieven gedeeld worden. Het wiel hoeft niet telkens opnieuw te worden uitgevonden. Hierbij kan gedacht worden aan zorg op afstand, domotica, leefbaarheid in kleine kernen, maar ook kinderen met leerproblemen laten deelnemen aan het reguliere onderwijs.

Grensoverschrijdende cross-overs tussen de life sciences, hightech industrieën en de creatieve industrie en samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties bieden hiervoor de oplossing.

ONDERWEG NAAR 2020

De voorgaande analyses hebben duidelijk laten zien waar kansen en mogelijkheden voor een succesvolle en zinvolle grensoverschrijdende samenwerking liggen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de rol, die de Euregio Rijn-Waal de komende jaren voor zichzelf ziet weggelegd en hoe de Euregio Rijn-Waal deze rol wil vervullen.

De Euregio Rijn-Waal wil zich nog duidelijker positioneren en onderscheiden als expert op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking. De Euregio Rijn-Waal is vertegenwoordigd in vele netwerken aan beide zijden van de grens en heeft veel expertise in huis om grensoverschrijdende vragen te kunnen beantwoorden. De Euregio Rijn-Waal is niet alleen expert op het gebied van het Europese subsidieprogramma's als INTERREG en Eures, maar is ook het aanspreekpunt voor haar inwoners als het gaat om grensoverschrijdend wonen en werken. De Euregio Rijn-Waal faciliteert actief de netwerken op het gebied van o.a. intergemeentelijke samenwerking, kennisvalorisatie, gezondheidszorg en openbare orde en veiligheid. Met haar brede kennis wil de Euregio Rijn-Waal haar leden, stakeholders en motiveren grensoverschrijdend actief te worden. Hiertoe wordt een gecoördineerde branding- en communicatiestrategie opgezet en uitgevoerd.

Hoe ziet de Rhein-Waal-Regio er in 2020 uit?

In 2020 is in de Rhein-Waal-Regio grensoverschrijdende samenwerking vanzelfsprekend. Er zijn nieuwe, duurzame sociaaleconomische grensallianties gelegd (ook cross-over) waarin overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en het maatschappelijk middenveld informatie uitwisselen en nauw samenwerken. Bedrijfsleven, kennisinstellingen, overheden en het maatschappelijk middenveld weten elkaar in alle sectoren grensoverschrijdend te vinden. Zij profiteren van elkaars kennis en netwerken en beantwoorden samen de vraagstukken van de toekomst. Men ziet elkaar niet langer als concurrent maar als partner. In 2020 treedt de Rhein-Waal-Regio daarom ook als eenheid op in haar contacten met Den Haag, Düsseldorf, Berlijn en de Europese Unie.

Dankzij de volgroeide strategische grensallianties is kennis over grensoverschrijdend zakendoen, studeren, wonen en werken letterlijk binnen handbereik gekomen. Grensoverschrijdend samenwerken is net zo eenvoudig en vanzelfsprekend als samenwerken in eigen land.

De gezamenlijk geschiedenis en culturele achtergrond bieden een solide basis om de Europese integratie in de praktijk te brengen. Daarom is grensoverschrijdende samenwerking in de Rhein-Waal-Regio vanzelfsprekend én succesvol.

De voorgaande analyses hebben laten zien, dat er binnen de Rhein-Waal-Regio voldoende verbindingen, grensallianties en kansen voorhanden zijn om deze toekomstvisie te realiseren. Daarvoor moet bij alle actoren het besef aanwezig zijn dat de kansen die dit geweldige gebied ons biedt alleen gezamenlijk en grensoverschrijdend, verzilverd kunnen worden. Met een proactieve open houding van haar leden en stakeholders zal de grens alleen nog een grens op papier zijn. Om dit proces te faciliteren en te stimuleren zet de Euregio Rijn-Waal in op vijf speerpunten:

Informereren

Inspireren

Internationaliseren

Innoveren

Investeren

Informereren

Informatie over de mogelijkheden, kansen en uitdagingen aan de andere kant van de grens is essentieel. Vaak wordt de meerwaarde die grensoverschrijdende samenwerking biedt, niet benut,

omdat men onbekend is met de situatie aan de andere kant van de grens en de weg in het buurland letterlijk en figuurlijk niet kent.

De Euregio Rijn-Waal wil zich er met haar leden en stakeholders de komende jaren voor inzetten, de informatiestromen te optimaliseren. Hierbij kan gedacht worden aan een overzicht met alle actoren, initiatieven en projecten op het gebied van de euregionale samenwerking. Een App zou hier op informatieve en speelse wijze uitkomst kunnen bieden. Verder zijn netwerkbijeenkomsten met een informatieve component uitermate geschikt als platform voor informatieoverdracht. De Euregio Rijn-Waal wil daartoe zichtbaarder in de regio worden. Deelname aan en het organiseren van informatiebijeenkomsten, branche-events, workshops etc. dragen hier aan bij. Voor een succesvolle informatiestroom is er een wisselwerking tussen de Euregio Rijn-Waal en alle andere euregionale actoren noodzakelijk. Ook zij hebben een brengfunctie in richting van de Euregio Rijn-Waal en hun euregionale partners.

Inspireren

Goede voorbeelden inspireren. Daarom is het belangrijk, dat mensen in de gelegenheid gesteld worden elkaar te ontmoeten en elkaar te inspireren. Conferenties, themabijeenkomsten en 'Stammtische' voor jonge ondernemers kunnen deze inspirerende rol vervullen. Door elkaar over wederzijdse en gezamenlijke successen te vertellen, ontstaat een wij-gevoel voor de regio. Men voelt zich ambassadeur van de regio en wil zijn kennis, ervaring en netwerk delen. De Euregio Rijn-Waal wil dergelijke activiteiten nog sterker dan tot nu toe het geval is faciliteren en ondersteunen.

Om de zichtbaarheid van de Euregio Rijn-Waal op al deze terreinen te vergroten, wil de Euregio Rijn-Waal de komende jaren een Euregio-Wegwijzer ontwikkelen, waarin de volgende activiteiten worden ondergebracht:

- (Eu)regio promotie
- Informatie en cursussen op gebied van taal, cultuur, grensoverschrijdend zakendoen
- Advies voor grenspendelaars
- Communicatie platform voor instanties op het gebied van openbare orde en veiligheid

De Euregio-Wegwijzer is voor iedereen toegankelijk en houdt rekening met de verwachte regionale ontwikkelingen.

Informereren en inspireren:

- Doelen:
 - o Optimaliseren informatiestromen
 - o Wisselwerking tussen Euregio Rijn-Waal en haar leden, stakeholders en partners versterken
 - o Enthousiasmeren
- Middelen:
 - o Euregio-Wegwijzer
 - o Overzicht van alle actoren, projecten en initiatieven op gebied van euregionale samenwerking
 - o App met spel om de Rhein-Waal-Regio met alle spelers, projecten etc. te leren kennen
 - o Netwerkbijeenkomsten, workshops etc.
 - o Stammtische voor jonge ondernemers

Internationaliseren

De Rhein-Waal-Regio is een zeer actieve regio, waar veel interesse is voor grensoverschrijdende samenwerking. Nederlanders en Duitsers kijken vaker over de grens voor nieuwe ideeën en partners.

Ook de jeugd is internationaal georiënteerd en de roep om goed buurtaalonderwijs wordt weer luider. Grensoverschrijdende euregionale stages bereiden jongeren voor op een baan in een internationale omgeving. Grensoverschrijdend ondernemen wordt gestimuleerd, zowel door informatieverstrekking als ook financieel door subsidies voor marktonderzoek of concrete samenwerkingsvoorstellen. Maar internationalisering houdt niet op in de grensregio en gaat verder dan alleen Nederland en Duitsland. De Rhein-Waal-Regio is een belangrijke economische speler in Europa, maar ook daarbuiten. Het is noodzakelijk om in dit verband als Rhein-Waal-Regio gezamenlijk op te trekken.

Internationaliseren:

- Versterken van bestaande grensallianties als
 - Ler(n)ende Euregio
 - Euregionale onderwijsmodule
 - Euregionale stages / Euregionaal stagebureau
 - Kennisalliantie Rijn-Waal
 - Double degrees
 - Uitwisseling studenten
 - Innovatievouchers voor grensoverschrijdende innovaties
 - Duurzame ontwikkeling
 - Euregionaal Energiebureau
 - Euregionaal Forum Grensoverschrijdende Gezondheidszorg
 - E-health
 - Promotie zorgberoepen
 - Ronde Tafel Openbare Orde en Veiligheid
 - Centraal coördinatiepunt voor grensoverschrijdende veiligheidszaken

Innoveren

Continue innovatie van producten en processen vormt de basis van een gezond midden en kleinbedrijf. Nieuwe, energiezuinige toepassingen en productinnovaties zijn nodig om ook in de toekomst een goede concurrentiepositie ten opzichte van de rest van Europa en de wereld te behouden. Tevens dragen deze bij aan een beter leefklimaat, waarin minder energie en grondstoffen verbruikt worden. Hierbij staat het valoriseren van kennis centraal, bijvoorbeeld door middel van de het uitbreiden van de Kennisalliantie Rijn-Waal, de inrichting van grensoverschrijdend energiebureau etc.

De Euregio Rijn-Waal wil daarnaast inzetten op innovatieve allianties. Dit zijn innovaties in structuren en samenwerkingsverbanden. Een optie hiervoor is het werken in regionale clusters. Er zijn op dit moment al diverse gemeenten die zich in regionale clusters hebben verbonden om op bepaalde terreinen samen te werken. Te denken valt daarbij aan het Land van Cuijk of Region Niederrhein. Grensoverschrijdend werken de buurgemeenten Emmerich en Montferland nauw samen op gebied van transport en logistiek en recent zijn de gemeenten in het Land van Cuijk en de kop van Noord-Limburg samen met de Duitse gemeenten Weeze, Goch en Uedem een nauwere samenwerking aangegaan. Maar ook grote steden als Nijmegen en Duisburg hebben elkaar gevonden. Het optrekken van meerdere gemeenten in regionale (grensoverschrijdende) clusters kan de grensoverschrijdende samenwerking een extra impuls geven.

Innoveren:

- Technologische innovatie:
 - Productinnovaties
 - Energiezuinige toepassingen

- E-Health
 - Valorisatie van kennis
 - Samenwerking tussen kennisinstellingen
- Innovatieve allianties:
 - Herzien van bestaande structuren
 - Samenwerking in regionale clusters
 - Cross-overs tussen economische sectoren
 - Samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijk middenveld

Investeren

Bij het begrip “investeren” denkt men meestal als snel aan financiën, maar om succesvol in de regio te kunnen investeren moet dit begrip breder worden getrokken. Er dient ook geïnvesteerd te worden in verbindingen, mensen en grensallianties en daarmee in het bewustzijn van de meerwaarde van euregionaal samenwerken.

Een belangrijke investering in verbindingen is die in de euregionale betrokkenheid van overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen, het maatschappelijk middenveld, maar ook van de inwoners van de Rhein-Waal-Regio. Wij zijn allemaal grensbewoners. De Euregio Rijn-Waal zet zich er daarom voor in de bestaande verbindingen te behouden en te versterken en nieuwe duurzame grensallianties te leggen. Een verbeterde samenwerking voert niet alleen tot een nauwere betrokkenheid bij de Rhein-Waal-Regio, maar biedt ook perspectief voor nieuwe vormen van grensoverschrijdende samenwerking op allerlei vlakken (innovatie, arbeidsmarkt en onderwijs). Ook voor thema's als ondernemerschap, vergrijzing (demografische ontwikkeling), CO₂ reductie en duurzame ontwikkeling is een functionerend grensoverschrijdend bestuurlijk netwerk tussen bedrijven, instellingen, organisaties en de Euregio Rijn-Waal van belang. Daarbij dienen burgerinitiatieven en cultuurprojecten niet vergeten te worden. Met name deze projecten dragen sterk bij aan het draagvlak voor grensoverschrijdende samenwerking. Door een structurele samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke instellingen kunnen betere en sterkere grensallianties gevormd worden, waarvan een extra impuls uitgaat voor de grensoverschrijdende samenwerking. De al eerder genoemde regionale clusters vormen hiervoor een aanzet, maar ook een sterkere branding en marketing van de Rhein-Waal-Regio als verbindende schakel tussen Randstad en Ruhrgebied.

Europese en nationale stimuleringsfondsen kunnen bijdragen aan de investeringscapaciteit van de regio. Voor de hand liggend is hierbij het EU-programma INTERREG V A Deutschland-Nederland 2020. In dit kader kunnen investeringen ondersteund worden, die de grensoverschrijdende innovatiekracht van de grensregio versterken of bijdragen aan de sociaal-culturele en territoriale cohesie van de grensregio. In de periode 2014-2020 is hiervoor voor de Nederlands-Duitse grensregio € 440 miljoen euro beschikbaar, waarvan een substantieel deel voor de Rhein-Waal-Regio. Op het gebied van arbeidsmarkt en opleiding biedt het EURES-programma mogelijkheden. Maar ook andere Europese subsidieprogramma's kunnen voor grensoverschrijdende initiatieven ingezet worden: Horizon 2020, Ten-T, Erasmus+, Europa voor burgers of het Europese Cultuur Programma (Creative Europe) bieden hiervoor mogelijkheden. Verder dienen ook de landelijke, regionale of lokale subsidiemogelijkheden en ondersteuning door het bedrijfsleven (sponsoring) niet vergeten te worden.

Investeren:

- Verbindingen:
 - Euregionale betrokkenheid
 - Duurzame grensallianties
 - Nieuwe vormen van samenwerking
 - Regionale clusters
 - Branding en marketing van de regio
- Financieel:
 - Europese fondsen
 - INTERREG V, EURES Horizon 2020, Erasmus +, TEN-T, Creative Europe
 - Nationale, regionale of lokale stimuleringsfondsen
 - Sponsoring

De kracht van de Rhein-Waal-Regio is sterker dan de som der delen: de Euregio Rijn-Waal is aanjager en inspirator. Gemeenten, de provincies Gelderland, Noord-Brabant en Limburg, de Bezirksregierung Düsseldorf, de deelstaat Nordrhein-Westfalen, bedrijven, onderwijs- en maatschappelijke instellingen en organisaties vormen het hart en de dynamiek van een regio die haar verantwoordelijkheid neemt onderweg naar 2020.

SAMENVATTING

Analyse (Eu)regionale speerpunten

Euregionale duurzame economische ontwikkeling	Euregionale soft skills	Euregionale Verankering
• AgroFood • Arbeidsmarkt / beroepsopleiding • Energie / milieu / klimaat • Logistiek • Hightech industrieën • Vrijtijdseconomie / toerisme • Gezondheid en Life Sciences • Creatieve industrie	• Bereikbaarheid • Kennisregio / onderwijs / buurtaal • Cultuur / toerisme / recreatie / natuur • Demografische ontwikkeling en inclusie • Zorg en veiligheid	• Draagvlak onder leden en stakeholders • Overeenkomsten (gezamenlijke geschiedenis, taal en cultuur, geografische eigenschappen, ligging tussen Randstad en Ruhrgebied)

Uitvoering

Instrument	Doelstelling	Mogelijke maatregelen
Informereren & Inspireren Internationaliseren	Grensoverschrijdende samenwerking moet net zo eenvoudig en vanzelfsprekend worden als samenwerking binnen het eigen land	• Netwerken als Kennisalliantie Rijn-Waal, EURES-netwerk, Ler(n)ende Euregio, Kliker, Euregionaal Forum Grensoverschrijdende Gezondheidszorg, Ronde Tafel Openbare Orde en Veiligheid versterkt als intermediairs inzetten. • Overzicht van alle acteurs, initiatieven en projecten per sector opstellen • „Stammtische“ voor jonge ondernemers • Wederzijdse erkenning van beroepsopleidingen • „Double degrees“ en Euregionale uitwisselingsmogelijkheden voor studenten • Euregionale stages en buurtaalonderwijs • Subsidies voor grensoverschrijdende ondernemersactiviteiten • Gezamenlijke achtergrond /waarden uit geschiedenis, cultuur, Rijnlands model • Optimalisatie van de wederzijdse informatiestromen • Branding en communicatiestrategie • Euregio-Wegwijzer uitbreiden met nieuwe activiteiten ((Eu)Regio-marketing, taal- en cultuurcursussen, advisering van grensgangers, communicatieplatform, Euregionale redactie • App met spel om de regio te leren kennen • Netwerkbijeenkomsten (informatiebijeenkomsten, branche-events, workshops etc.)

Instrument	Doelstelling	Mogelijke maatregelen
Innoveren	Versterken van de regionale concurrentiepositie ten opzichte van de rest van Europa en de wereld en een verbetering van de leefomgeving door technologische innovaties, kennisvalorisatie en het bouwen aan innovatieve grensallianties	• Toepassingen voor de reductie van de CO₂-uitstoot • E-Health, Ambient Assisted Living, Telecare • Innovatieve oplossingen voor maatschappelijke ontwikkelingen als demografische ontwikkeling, tekort aan vakkrachten en krimp • Duurzame energievoorziening • Duurzaam grensoverschrijdend OV-aanbod • Ontwikkeling en uitvoering van mobiliteitsconcepten (e-mobility, green logistics und value-added logistics) • Betere ontsluiting van het toeristische aanbod (apps, mobiele Websites etc.) in verbinding met ICT en marketing • Verdere ontwikkeling van duurzaam toerisme • Verbetering van de verbindingen tussen ondernemers (ook toeleveranciers) en kennisinstellingen • Cross-overs tussen economische sectoren leggen • Samenwerking van onderzoeks- en onderwijsinstellingen • Centraal coördinatiepunt op het gebied van openbare orde en veiligheid • Innovatiecheques • Herzien van bestaande structuren • Samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en het maatschappelijk middenveld
Instrument	Doelstelling	Mogelijke maatregelen
Investeren	Een sterke Rhein-Waal-Regio door het stimuleren van grensallianties en verbindingen tussen mensen en een verhoging van de regionale investeringscapaciteit	• Nieuwe vormen van samenwerking • Uitbreiden van (bestaande) clusters en netwerken tot duurzame grensallianties (Kennisalliantie Rijn-Waal, Ler(n)ende Euregio, Euregionaal Forum Grensoverschrijdende Gezondheidsverzorging, Openbare orde en veiligheid, euregionaal energiebureau • Euregionale betrokkenheid van overheden, bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, maatschappelijk middenveld en inwoners • Regionale Clusters van gemeenten • Branding en marketing van de regio • Nieuwe vormen van samenwerking • Duurzame grensallianties • Ondersteuning van burger- en cultuurinitiatieven • Projecten op het gebied van inclusie • EU-Fonds (INTERREG V, EURES, Horizon 2020, Erasmus+, TEN-T, Creative Europe) • Nationale, regionale of lokale stimuleringsfondsen • Sponsoring

GERAADPLEEGDE BRONNEN

CONCEPT